

הלכות ודינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים וטעמים שונים

הזקיקים להורותם

דיני אמירת דברים שבקדושה במקום טהור (א)

נערך ונסדר ע"י הרב נחמאל מייכל אברהם פרידמאן שליט"א

בסייעתא דשמיא זכינו לכתוב עיקר דיני שמוטה השוייכים עכשיו למעשה, ואי"ה עוד חזון למועד מוזמן לזמן נכתוב מדינים אלו כשהיו נוגעים למעשה, לעת עתה נתחיל בהלכות השוייכים למעשה מדי יום ביומו ובתקוה שבסייעתא דשמיא נוכל לברר ההלכות כהלכתם.

הקדמה:

כתוב בתורה (דברים כ"ג פסוק י"ד) ושבט וכסית את צאתך, כי ה' אלקיך מותהלך בקרב מחניך.. ולא יהיה בך ערות דבר ושב מאחריך.

מכאן למדו חכמים שבכל מקום שה' אלוקינו מותהלך עמנו, דהיינו כשאנו עוסקים בקריאת שמע ובתפלה או בדברי תורה צריך שתהא המחנה קדוש, דהיינו שלו תהא שם צואה מגולה, ושלא יתראה ערות דבר כנגד פניו של האדם המתפלל או קורא, מפני שעיקר מחנהו של אדם הוא פניו, ומחנה צריך שיהא קדוש בשעת אמירת דבר שבקדושה. (לשון השו"ע בסי' ע"ד)

והרבה פרטים יש בזה (א) נגד צואה, (ב) ערוה, (ג) טפח מגולה, (ד) ריח רע, (ה) בית מרחץ ועוד.

וכן האיסור מפורט לב' ענינים (א) אמירה דבר שבקדושה, (ב) ההרהור דבר שבקדושה והרבה פעמים יש חילוק ביניהם. וכן יש אופנים שצריך לחזור ולהתפלל ויש אופנים שא"צ לחזור ולהתפלל, ונבארם אחד לאחד בס"ד.

טפח מגולה באשה

אסור לומר דבר שבקדושה כנגד טפח מגולה באשה במקום שדרכה לכסותה ואפי' באשתו (שו"ע סי' ע"ה סעי' א'), דבאשה כל גופה במקום שדרכה לכסותם נחשב לערוה, ולכן זה נכלל בגדר ולא יראה בך ערות דבר).

ובכדי לומר דבר שבקדושה כשיש לפניו טפח מגולה - לתחילה צריך להחזיר פניו וגופו בכדי שיוכל לומר דבר שבקדושה (ע"י משנ"ב ס"ק כ"ט דכל היכא דמותר על ידי החזרת פנים, הוא רק דווקא אם החזיר את כל גופו ועומד בצד אחר).

ואם אי אפשר לו להחזיר פניו לצד אחר, או כשגם בצד השני יש טפח מגולה, פ"י בזה שיעצים עיניו (שועה"ר סעי' א'), משנ"ב סק"א וביאורו"ל ד"ה במקום, דנחלקו האחרונים אי מהני עצימת עינים, דדעת הב"ח והפמ"ג דמהני, ודעת הגר"א וח"א דלא מהני ולכן יש להקל בעת הצורך, ובקו"א סק"א הקיל בדיעבד אפי' בלא עצימת עינים כשאנו מסתכל בו).

פחות מטפח מגולה

אם פחות מטפח מגולה לפניו, יש הבדל בין אשתו לשאר נשים, דבאשתו מותר לומר דברי קדושה ובשאר נשים אסור (דעת הרמ"א שם, ובשו"ע"ר בסוגריים הובא דזה ז"ל וכתב שאין זה עיקר).

ובזה יש להקל לתחלה בעצימת עינים בלבד בלא החזרת גופו (משנ"ב סק"ה).

קרא קר"ש או התפלל

עבר וקרא קר"ש או התפלל נגד טפח מגולה, אינו צריך להחמיר לחזור לקרות ולהתפלל כל שלא נתכוון להסתכל (במשנ"ב סק"ד הביא מהפמ"ג שיש דיעות בזה ובמשנ"ב הכריע כנ"ל, אולם הביא דעת הדרך החיים דדעתו דצריך לחזור ולקרות קר"ש)

בגליון הבא: אמירת דבר

שבקדושה נגד שוק, שערות, ועוד

שלוחי הקודש יצאו

בימים אלו

יצאו העסקנים החשובים שיחיו

מטעם הנהלת המוסדות

להתרים את אנשי שלומינו

לשובת החזקת מוסדותינו הק'

אנא!

קבלו פניהם בסבר פנים יפות

והשתתפו בעין יפה ורוח נדיבה

ברכות בכפליים

ברוך אלוקינו, שהשמחה במעונינו, ובקול ששון ושמחה, נשגר בזה רב ברכה, קדם מע"כ אבינו - חותנינו יקירינו, הצמוד בכבוד ובאהבה בליבינו, האי גברא יקירא, גריס באורייתא תדירא, עובד את ה' ביראה טהורה, נח לשמים ונח לאנשים, שו"ב ומתעסק בקדשים, תמים בדרכיו וחסיד במעשיו, נערץ על מכיריו,

הרה"ח ר' ישראל אלעזר טאבאק שליט"א

ומנשים באהל תגורך אמינו - חמותינו החשובה שתחי' לאויט"א

לרגל השמחה הכפולה שבמעונם, גילה אחר גילה בארמונם,

באירוסי בנם ובתם היקרים והחשובים שיחיו

למזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

וצרופה בזה ברכות בכפליים, שמשמחות אלו יתמשך לכם רב שמחות במלוא חפניים, ותזכו לראות ולרוות מהם ומכל יוצ"ח רב תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר בבת אחת.

כעתירת וברכת בניכם - התניכם

שניאור זלמן, אזיר, גור, טאבאק.

נפתלי יעקב פאלאטשק, נפתלי צבי ראטשילר, אשה ברוך כ"ף, יואל פאלאטשק.

ולשמך נאה לזמר

בשיר ושבחה והלל, מעומק לבבינו נהלל, קדם ידידינו ואהובינו המוכתר בתשבחות אשר אין למלל, שמו הטוב נדע בשערים, במידותיו ובמעשיו הטובות והיקרים, ראש וראשון לכל קדשים, מרבה להטיב לאנשים,

כמר יואל טאבאק הי"ו

לרגל שמחתו באירוסיו עב"ג למז"ט ובשעט"מ

יה"ד שהזיווג יעלה יפה, כליל בהוד ותפארת יציץ ויפרח כגפן אדרת, ויאר ה' פניו אליך, לשמרך בכל דרכיך, וראתה בגים לבגדך, עוסקים בתורה ובמצוות כאוות נפשיך, אבי"ר.

כעתירת וברכת ידידיך השמחים בשמחתך

יואל ווייס, יעקב אברהם גאלדבערגער

צבי ארי' ראזנבערג (ירושלים)

כי לך טוב להודות

בשורות אחדות מועט המחזיק את המרובה, נערך בזה ברכת מזל טוב, בכל לשון של אהבה וחיבה, קדם חבריני וידידיני האני צנתר ודהבא, כשמן הטוב תורק שמו, לצר על ראשו,

כמר יואל טאבאק הי"ו

לרגל שמחתו באירוסיו עב"ג למז"ט ובשעט"מ

ואנלין מיליא, יהון לרקיעא, שהזיווג יעלה יפה בסיעתא דשמיא, ויהא קטיר לעלמי עלמא, ואך טוב וחסד ירדפוך, כל ימי חיך, אבי"ר.

כעתירת וברכת ידידיך השמחים בשמחתך

אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש

יעקב בן ציון ווייס, פנחס האלצער

תולדותיהם של צדיקים ומעשיהם הטובים של בעלי ההילולא אשר בשמותם נקובים

הילולא דצדיקא

הרה"ק ר' משה בהרה"ק ר' יוסף זי"ע שיק

בעמח"ס "מהר"ם שיק" יומא דהילולא א' שבט (תרל"ט)

על כס הרבנות

בשנת תקצ"ח באו אל החתם סופר בני הקהילה של ק"ק יערגין הסמוכה לפרעשבורג ואמרו לו היות שנתפנה כסא הרבנות של קהילתם נפשם בשאלתם מהחכם סופר יבחר להם אחד מתלמידיו שיבוא וימלא חסרונם, השיב להם החתם סופר בזה"ל: "אם תרצו לקבל רב גדול וצדיק אזי קחו לכם את הרב ר' משה שיק ואם תשמעו לעצתי אז תהי' מאושרים ומוצלחים בעזה"ש"ת כל הימים" ויהי כשמעם את דברי קדשו יוצא מפי החתם סופר קבלוהו כל הקהילה לאב"ד כאיש אחד בלב אחד, וישב בעיירה קטנה זו משך של כ"ד שנים, ועל רב גדלו בשנים אלו יעיד מכתבו של הגאון רבי שמעון סופר זי"ע אב"ד בעיר הגדולה קראקא לגיסו הגאון ר' זלמן שפיצער זצ"ל שהי' רב בעיר וויען, שר' זלמן שאלו למה מסרב לקבל על עצמו עול הרבנות בעיר קראקא השיבו בזה"ל: ה' הודע תעלומות לב יודע צערי כשאני רואה בעוה"ר עולם הפוך, עליונים למטה תלמידי חכמים צדיקים הראויים למלל גבורות ה' להשמיע כל תהילתו כגון רב מרא דכולא תלמודא מ"ה משה ברעזאווא וכיוצא בו יושבים בקהילות קטנות במצור ובמצוק וצעירים ירקדו בקהילות גדולות...

בשנת תרכ"א נתבקש לבוא לכהן בק"ק חוסט אשר בגליל התחתון (אינטערלאנד) והיות שביערגין הי' קשה לו להחזיק ישיבה גדולה כי היתה קהילה קטנה ולא הי' ביכולתם לשאת בעול ההוצאות וגדול הי' שאיפתו להרביץ תורה לעדרים ביתר שאת ויתר עוז לכן הסכים לקבל את הרבנות בחוסט, וכשעבר משם באו עמו הבחורים שלמדו אצלו ביערגין ושמה בחוסט גדל ונתרבה ישיבתו פי כמה, ויצאו משיבתו זאת רבנים גדולי תורה והוראה.

ומש"ה עלה אל האלוקים

המהר"ם שיק נסתלק לגנזי מרומים בשב"ק פר' וארא בראש חודש שבט תרל"ט, והלוי' התקיימה ביום ב' פר' בא, ומרן הייטב לב זי"ע הי' ראשון המספידים וכך התחיל, ויאמר ה' אל משה בא, הקב"ה אמר להמהר"ם שיק שנקרא "משה" בא, ובתוך דברי ההספד אמר: היינו סגול, (ה"ה הגה"ק בעל צרור החיים מסעליש והמהר"ם שיק והייטב לב זי"ע שידוע גודל אהבתם זה לזה והיו קשורים בעבותות האהבה) כשנסתלק הרב מסעליש נשארנו צירי, ועכשיו נשארתי לבדי חיריק.

ואלה תולדות

הרה"ק רבי משה שיק זי"ע נולד בעיירא ברעזאווא, (ועל שמה חתם את עצמו תמיד בשולי מכתביו: משה שיק מברעזאווא) ביום כ"א אדר תקס"ז לאביו רבי יוסף ב"ר דוד שיק נכד הרה"ק בעל "תוספות יו"ט" זי"ע, מלפנים ציינו את שם המשפחה - שיק בסימן של ר"ת - ש"ם ישראל ק'ודש, ומסופר כי בשעה שיצאה פקודת השלטון לכל איש יהודי להוסיף שם משפחה, חשש אבי המשפחה לדברי הקדמונים שאסרו לשנות את שם ישראל לשם לע"ז, ועל כן בחר לו שם זה, המרמז בתוכו קדושת שם ישראל.

במעליו יתנבך נער

כבר בשחר טל ילדותו כאשר עודהו נער כבן י' שנים כבר הי' בקי בתנ"ך ובששה סדרי משנה, וכשהי' בן י"א שנה כבר למד בישיבתו של דודו הג"ר יצחק פרענקל, וכשנעשה בן ארבע עשרה שנה עבר ועלה לישיבתו הגדולה של מרן החתם סופר זי"ע.

מסופר שכאשר נכנס למרן החתם סופר ובקשתו בפיו שיכניסו ויקבלו לישיבתו ושאלו החתם סופר איך קוראים לך, אמר לו, משה מברעזאווא, אמר לו החתם סופר בלשון חיבה: משה ברעזעלע [כי הוא הי' אז בחור צעיר ולא הי' שם בחורים בגיל הזאת] האיך אני יכול להכניסך בישיבתי הלא בישיבתי לומדים רק בחורים גדולים שכבר מלאו כריסם ממעדני התורה, אמנם כאשר הפציר בו בחן אותו החתם סופר הדק היטב וכאשר ראה גדלותו בתורה הכניסו להישיבה וקירבו בקירבה יתירה, והבחורים הגדולים תמהו ע"ז שילד קטן יהי' בישיבה גדולה אמר להם החתם סופר בזה"ל: לקבל תורה הוא בא ואם קטן הוא בעיניכם אקוה כי אם יתמיד בלימודו ראש לשבטי ישראל יהי', ולמד אז בישיבתו של החתם סופר שש שנים ברציפות.

האיש מקדש

כשהגיע לפרקו נשא את בת דודו הנגיד ר' פרץ פראנקל ז"ל לאשה, ומסופר שגם רבו החתם סופר רצה לקחת אותו לבתו ולא איסתייע מילתא י"א בגלל שמותיהם שהי' שוים, וי"א כי כבר הבטיח לדודו שיקח את בתו ורצה לקיים דברו, אחר חתונתו ישב כעשרה שנים על התורה ועל העבודה בקדושה ובטהרה וחזונו נתן לו די מחסורו, וכבר אז התחיל להרביץ תורה לעדרים ולמד עם בחורים ולא פסקה ישיבה מעל שולחנו עד יום פטירתו.

בו יבואר עניני ומנהגי ליל ניטל שמו, טעמו, ומנהגו, כמבואר בספה"ק

הפרו תורתך

המלומדים והתלמידים להישאר בבתיהם בליל ניטל (עיין בטעמי

המנהגים עמוד ת"ק).

ויש אומרים שאסור ללמוד בליל זה, משום פקודי ד' ישרים משמחי לב, ויש להתאבל ביום שנולד הנוצרי, ואבל אסור בתורה.

ומנהג רוב גדולי ישראל וכן נהג מרן החת"ס (ח"ז ס"א) שהיו עולים על משכבם בתחילת הלילה, והיו קמים בחצות לילה ללמוד תורה, והגה"ק מקאמינקא זי"ע לא היה ישן כלל, וטעמו ונימוקו עמו כי אינו יכול לישון מבלי לחלום בדברי תורה.

ומסופר על רבינו המהרש"א זי"ע, שהי' שקדן עצום ולמד תורה יומם ולילה, וכדי שלא ירדם בלילה תוך כדי לימוד, גידל המהרש"א שערות ראשו, וקשרם בתקרת ביתו כדי שאם יתנמנם ויכוף ראשו יתעורר ע"י שערותיו, וכך הי' מנהגו כל לילה ולא הוציא אף לילה אחד בלי לימוד התורה, חוץ מליל "ניטל" שאז הי' נוהג לחשב חשבונותיו למען דעת כמה עליו להפריש מעשר לעניים. והי' שם איש אחד מתושבי אוסטראה, קל דעת ונשוא טינא בלבו על המהרש"א, הלא הלך והלשין עליו בפני המלכות, שהוא מתחנך ומגדף את הנוצרים, וכהוכחה לדבריו הביא את מנהגו של המהרש"א שאינו לומד בליל "ניטל" יום אידם של הנוצרים, בטענה שהאור בלילה זה טמא הוא, בלילה ההוא ישב המהרש"א בבלי דעת, כבכל שנה וערך חשבונותיו, ולפתע נפל ספר מארון הספרים על הארץ, המהרש"א הגביהו ונשקו וחזר לחשבונותיו, אולם כאשר חזר ונשנה הדבר כמה פעמים שנפל הספר על הארץ והגביהו, חשב המהרש"א בלבו הלא דבר הוא, ולקח הספר שנפל, וישב על מקומו לעיין בו, ותיכף מיד באותו רגע נפרצה הדלת, ושוטרי העיר נכנסו בלוי' המסור הנ"ל, וראו את המהרש"א מסתכל בספר שבידו, ואז ראו כל עמי הארץ כי דברי צורריו כזב, ועזבו את המקום אחר בקשת מחילה, והמסור קיבל עונשו.

"תיקון ליל ניטל"

דבר נאה ומתקבל מובא ב"ערוגת הבושם" (פרי שמות) וז"ל: "דביטול תורה מחמת מנהגו של ישראל, תורה היא, בבחינת עבירה לשמה ובביטול תורה של לילה זו, יכולים לתקן ולהעלות כל הביטול תורה של כל השנה, אשר היו באיסור" וכו'. "ויש לזה רמז נאה מהגה"ק משינאווא זי"ע, שמקובל אצלו מהר"ר שמואל העליר אב"ד צפת זצ"ל, ד"עת לעשות לד' הפרו תורתך", בגימטריא "זו שעה שתקופת טבת נופלת אצלו", עכ"ל. ומסופר מתלמידיו, שהגה"ק בעל "קרן לדוד" זצ"ל (אחיו של ה"ערוגת הבושם"), היה מיקל קצת מהאיסור ללמוד בליל ניטל, ובחן אז את תלמידיו

הבינוי "ניטל"

הגה"ק בעל "בני יששכר" בספרו "רגל ישרה" (אות י') מבאר שהבינוי "ניטל", ע"ש נטילתו ועקירתו מן העולם. ונרמז שמו בתורה, ו'נוקב ש'ם י' ראשי תיבות "ישו" ימ"ש, ומסיים שם: ושמענו ממגיד אמת שאירע לאנשים שלמדו בליל ניטל שבא כלב לביתם.

ויש שכתבו, משום שלא אבו להזכיר את שמו, דשם רשעים ירקב, לכן כינוהו בשם "ניטל", דהיינו "נהרג ונתלה" על עץ.

ובספר "לב שמח" (אלעסק) כתוב, שהר"ת של ניטל, י'ודן ט'ארן נ'ישט ל'ערנען (ראה ע"כ להלן).

לעומת זאת ב"תשובות וביאורים" (ס' קמ"ו) מבאר שברומית נקרא "יום הולדת" בשם "נאטאל". וביום הזה נולד ישו.

ובשו"ע (או"ח ס' תק"פ) מפרט הימים שמתענים ואת אשר אירע בהם ואחד מהם הוא יום ט' טבת, וכתב שם המחבר שלא ידוע מה נעשה בו, אך בפ' תוס' חדשים שם כתב שהוא יום הולדתו של אותו האיש שהיה בתקופת טבת, חל אז באותה שנה, בט' טבת, ולכן גזרו תענית באותו יום, ויתכן שלכן לא כתבו הטעם בפירושו, מפני פחד הנוצרים.

ואפשר להביא סמך לדברינו, ממה שה"חווה יאיר" (במקור חיים ס' צ"ה) מתאונן על מה שמזכירים את כינוי הגנאי "ניטל", בין שאר הכינויים של גנאי והלא צריכים זהירות מאימת המלכות, ומסיק שם וכדי בזיון וקצף על מה שכתבו הקדמונים "ניטל", עכ"ל.

מן הראוי לציין, שב"ספר הדורות" כתב, שהיו שניים בשם ישו הנוצרי, הראשון היה תלמידו של יהושע בן פרחיה, בזמן ינאי המלך ואותו תלו בער"פ, ולאחריו קם ישו השני, בזמן רבן גמליאל הנשיא, שהיה כמאה שנים אח"כ ובו מאמינים הנוצרים וסופרים ללידתו והמקור לזה בתוס' הרא"ש (סוטה דף מ"ז) שכתב "דמה שאמרינן ישו הנוצרי כישיף והדיח את ישראל, אין זה ישו הנזכר בגמ' סנהדרין שתלאוהו בער"פ, שהוא היה בימי הילני המלכה, סמוך לחורבן הבית, ויהושע בן פרחיה, היה מדורות הראשונים סמוך לבנין הבית קודם לשמעון בן שטח שהי' בימי ינאי המלך עכ"ל. (כע"ז) מצינו במאורי ביעב"ץ וברש"י בסנהדרין שם).

עת לעשות... הפרו תורתך

הטעם הפשוט שאין לומדים בליל זה, לפי שבימים הראשונים היו צוררי היהודים אורבים להם ברחובות קריה, ומכים בהם וכמה מהם אף נהרגו רח"ל, בלילה זה, ולכן גזרו חכמי הדור על אחב"י, שישבו בבתיהם ולא ישוטטו ברחובות קריה, ובהסכמת גדולי הדור התקינו שעל

המנהג בארץ ישראל

יש שכתבו שבארץ ישראל אין לחוש לניטל וכן מקובל בשם הגה"ק ר' מאטיל מסלאנים זצ"ל שקיבל מהרה"ג ר' שמואל העליר אב"ד צפת, שבארץ ישראל אין לחוש לניטל כלל, וסמך לזה מדברי הרמב"ן (פר' אחרי) שארץ ישראל גבוה מכל הארצות ולא ניתנה ביד שרים ונחלת ה' מיוחדת לשמו כדכתיב כי לי כל הארץ וכו' עיי"ש, וגם הסביר שבא"י פשטה ממשלת ישמעאלים שאין להם חלק ונחלה בחג זו שהוא חג נוצרי, ע"כ לא חששו לזה (וכן ידוע שהמהר"ץ דושינסקיא ז"ע לא היה מבטל לימודו כלל), אמנם רוב גדולי ישראל חששו לניטל גם בארץ ישראל, וכן סיפר הגה"ק מתולדות אהרן ז"ע דבשנת תש"ו כאשר שהה רביה"ק בעל דברי יואל ז"ע בארץ ישראל ג"כ חשש לזה, ונהרא נהרא ופשטיה.

*

יה"ר שבמהרה נזכה לביאת גוא"צ ורוח הטומאה יעביר מן הארץ, וכל העומד לינטל כניט"ל דמיו, בעגלא ובזמן קריב ומלכינו בראשינו במהרה בימינו אמן.

ישיבתו, ומאז שראה את דברי אחיו הנ"ל, חדל מלבחון ובטל הלימוד בליל זה.

בספר ישראל והזמנים סי' פ"ב מביא המנהג (מס' המנהגים לר' אייזיק מטורנא) שבלייל ניטל היו אומרים תפילת עלינו לשבח אחרי תפילת ערבית בקול רם יותר מבכל השנה, ועי"ז כתב דאולי הטעם משום שאומרים: "שהם משתחוים להבל ולריק ומתפללים אל אל לא יושיע", וכידוע שמרומז על אותו האיש ימ"ש, ולכן הוציאו הצענזור קטע זו מהסידורים. ובשו"ת "דברי ישראל" מביא בשם הגה"ק מהרי"ד מבעלזא ז"ע טעם עמוק על ביטול תורה, עפ"י דברי המגיד הגדול ממעזריטש ז"ע שפי' את דברי הגמ' (ברכות דף ל"א) אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה, שפירושו כך הוא שהאדם צריך תמיד להיות במחשבתו דבוק בהשי"ת, אולם בעת לימוד התורה, פטור מדביקות הבורא, בכדי שיוכל להתעמק בלימודו, וזהו אל יפטר אדם "מחבירו" דהיינו מחיבורו ודביקותו בהשי"ת אלא מתוך דבר הלכה, רק כשעסוק בלימוד הלכה וכדו', רק אז מותר לו להפסיק ולהיות פנוי מדבקותו יתברך שמתוך כך זוכרהו, ע"כ. ועי"ז הוסיף מהרי"ד זצ"ל שלכן נהגו לא ללמוד בליל ניטל כי אז יש התגברות הקליפות, וצריך מאד מאד להתדבק בבורא כל עולמים, ולא להתעסק אפילו בלימוד תורתנו הק'.

המותר והאסור

הגה"ק בעל ערוגת הבושם זצ"ל, הורה להתיר עיון בסיפורי צדיקים אך בס' מרא דשמעתנתא (להגה"ק הגאב"ד רמ"א פריינד זצ"ל) הביא בשם זקינו הגה"ק מנאסויד ז"ע דאסור לספר סיפורי צדיקים, דהרי המדרשים מלאים בסיפורים, ומ"מ תורה היא, ע"כ, וכן אמר הגה"ק ר' מרדכי מנדבורנא ז"ע, שגם סיפורי צדיקים בכלל האיסור, ודורשי רשומות מצאו רמז נאה בפסוק (איכה ג') **ישב בדד וידום כי "ניטל" עליו**. ולענין לשחק במשחק השא"ך או בקלפים, ידוע על רבים וטובים שנהגו היתר בליל זה, ואמרו שבוז מקיימים בכל דרכיך דעהו, ומחדדי טפי ומוסיף חכמה, ועי"ז יכלו להבין יותר דברי תוה"ק לעומת זאת היו מגדולי ישראל, ביניהם החת"ס שהתנגדו לזה נמרצות.

ויש להטעימו בטעם לשבח, כי בדורות הקודמים כשהמון עם היו ראשם ורובם במשחק הקלפים, וכדו', ואז אסרוהו גדולי ישראל, ומרוב הרגל ההמון, התירו לעצמם בימים מספר בשנה כגון ניטל (וחנוכה), והיה קשה לעכבם גם בתקופות אלו, אכן בהמשך הזמן עקרוהו לגמרי, ולא יזכר ולא יפקד עוד.

חלק בחלק תאכלו

בהשתתפותכם

בהחזקת ותמיכת המוסדות

נוקף לזכותכם

אלפי "שעות רצופות" של לימוד התורה

אשר מתקיימים עתה בימי השובבי"ם בתוככי מוסדותינו הק'

אצל תלמידי התלמוד תורה

אצל בחורי חמד דישיבתינו הק'

ואצל אברכי כוללנו הק'

קורות וסדר תקופת ימי בית שני מיוסד עפ"י מדרשי חז"ל וספרי אגדה

תקופת בית שני

י"ב

קיצור מגלינות הקודם

היוונים גזרו הרבה גזירות על ישראל בכדי להשכיחם תורת ה' ולהעבירם מחוקי רצונו, אנטיוכוס מסר לפוליפוס הממשלה בירושלים, שהוא ימשול ביד חזקה על בני ציון היראים לדבר ה', ויעץ לו אנטיוכוס איך להכניע את עם קשה עורף תחתיו, שימנע מהם מלשמור את שבתותיהם, ומלחגוג את חגיהם ומלמול את בניהם, וכן עשה והרג רבים מישראל אשר הלכו בדרכי ה' והחיה רק את הפריצים ורשעי בני ישראל, והוסיפו לגזור גזירות ולענות את ישראל בכל מיני צרות משונות, ואף העיזו להרוג נשיא מכלל ישראל יוסי בן יועזר ע"י תליה רח"ל ואין לאל ידם להושיע, ולדאבוננו לא יכלו רבים מבני ישראל לסבול את הצרות והתלאות אשר עבר עליהם והתיוונו, אך השרידים עמדו באמונתם ולא נכנעו ליוונים לשנות מדרך אבותם אפי' בקוצו של יו"ד.

אם הבנים שמחה

כשחזר אנטיוכוס ליון ראה האיך שנשבת אשה ושבעה בני' ורצה לראות האיך יתנהג פליפוס עמו, אם הוא יתרחם עליהם או לא, והוא נובטן בשעה חדרים, הביאו את הראשון ואמרו לו השתחוה לצלם, אמר לו הבן, חס ושלום איני משתחוה לצלם, אמרו לו ולמה, אמר להם שכן כתוב בתורתנו "אנכי ה' אלקיך" הוציאו והרגוהו לעיני האם במיתה משונה ואכזריות, שחתכו לשונו ויפשטו את עורו מעל בשרו ויקצצו את ידיו ורגליו, וכיון שנשחת מאנוש מראהו נתנוהו בקלחת וצלו אותו חי.

מיד הביאו את השני ואמרו לו השתחוה לצלם, אמר הבן חס ושלום השאלו לו ולמה, אמר להם שכן כתוב בתורתנו "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני" מיד גזרו עליו להרגו ביסורים כמו אחיו, הוציאו את השלישי וגם לא רצו להשתחוה לפסל דכתיב "כי לא תשתחוה לאל נכרי" והרגוהו ביסורים כמו אחיו, וגם הרביעי לא רצה דכתיב "זוכה לאלהים יחרם" והרגוהו ג"כ ביסורים רבים כמו אחיו, הוציאו את החמישי ואמר גם הוא את פסוקו "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", והרגוהו

כמו אחיו, הוציאו את הששי, ופסק פסוקו "כי ה' אלקיך בקרבך, קל גדו ונורא" והרגוהו ביסורים כמו אחיו, כולם הרגו לפני האם.

והוציא את הבן השביעי מחדרו בן שתי שנים וששה חדשים, אמר לו המלך השתחוה לצלם אמר לו חס ושלום, אמר לו המלך ולמה, אמר שכן כתוב בתורתנו וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' אלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד" ונאמר את ה' האמרת היום להיות לך לאלקים, וללכת בדרכיו ולשמור חוקיו ומצוותיו ומשפטיו ולשמוע בקולו", אמר לו המלך, אחיך שבעו ימים ושבעו חיים וראו טובה, משא"כ אתה קטן ולא שבעת ימים וחיים ולא ראיתי טוב בעולם, השתחוה לצלם ואעשה לך טובות, אמר לו הקטן "ה' ימלך לעולם ועוד" ועוד "ה' מלך עולם ועד, אבדו גוים מארצו" מלך בשר ודם היום חי ולמחר מת, היום עשיר ולמחר עני, סוף יהא שאתה ממלכתך יהיו בטלים, אבל הקב"ה חי וקיים לעולמי עולמים.

אמר לו המלך ראה אחיך הרוגים לפניך, הריני משליך טבעתי לארץ לפני הצלם והגביהה, ויאמרו כולם אכן הקטן קבל עליו גזירת המלך,

בתוכה, נבערה חמתו וקנאתו אל מול השבר הפוקד את בני עמו מהצרות המתגרשות עליהם, ולא הי' מתתיהו ביכולת להישאר שוה נפש, אלא בכה והתאונן תמיד, "אוי לי אמי כי ילדתי לראות בשבר בת עמי" והחליט שלא עת לחשות אלא צריך לעשות מעשה מרד כנגד מלכות הרשעה, ושלח מתתיהו את יהודה בכל ערי יהודה בסתר לאמר "מי בכם יראי ה', מי לה' אלי" ויאספו אלו עדות החסידים הדביקים בתורת ה', ויבאו עמו אל אביו, ויברכם מתתיהו, ויאמר להם, לא לנו להרבות בדברים לטכסות עצות במיני טכסוסי מלחמה היאך נלצח את היוונים, כי אין עצה ואין תבונה נגד ה' אלא צריכים להתפלל ולצעוק אל ה' אלקי אבותינו שיושיענו וקבצינו ונלחם בנו עם אבינו ואל נמות, ועשו להם כלי זיין ויבטחו בה'.

אלא שבטרם הספיקו מתתיהו ושאר היראים שסביבו להתארגן כראוי לקרב, ויגלו פריצי בני ישראל לפוליפוס שקשר מתתיהו ובניו מרד על מלכות יון והם מסובבים בהרי מודיעין, כששמע פוליפוס את הדברים לקמו עמו כמה מבחירי חיליו מלומדי מלחמה והלך על דרך להרי מודיעין להרוג ולמחוק את משפחות חשמונאי ויראי ה' מקרב הארץ, והלך בבטח שבוודאי יעזור לו כוח ועוצם ידיו.

ביום השב"ק באם הדרך, מצאו היוונים מערה גדולה וכאלף איש מישראל מתחבאים בתוכה, כדי לשמור ולעשות את השבת כראוי, ויצו אותם פוליפוס לצאת ולחלל את השבת, ויענו אותו היראים בעוז לא נצא ולא נחלל את האות אשר שם אלקינו בינו ובין בני ישראל, ויצו פוליפוס ויכרתו עצים ויביאום אל פי המערה, ויתנו בהם אש ותעשן המערה פנימה, וימותו אנשים נשים וטף בעשן ביום מנוחתינו על קדושת שמו יתברך.

כשהגיע פוליפוסט ופריצים לרגל הר מודיעין הבחין מרחוק מתתיהו ובניו חגור בכלי מלחמה שלח לו פוליפוס לאמר, מתתיהו נגיד וזקן ונכבד אתה ממשפחת חשובה וחכם ובר דעת, עשה את מצות המלך מלכינו אנטיוכוס, השתחוה לצלם ועבוד לו, ואז תחי' ולא תמול, אולם אם עתה לא עושה כן ותדבק באמונתך, אז לא יהי' ברירה בידינו כל ברירה כי אם להרגך.

אמר לו הקטן, חבל עליך מלך, שאם אתה חס כל כך על כבוד עצמך שלא יראו חרפתך שאין אתה יכול להכריחני, קל וחומר שאני צריך לחוס על כבוד שמו יתברך, והוסיפו להתווכח, עד שאמר לו המלך ומפני מה אין אלקיך מציל אתכם מידי כמו שהציל חנני מישאל ועזרי' מנבוכדצר מלך בבל, אמר לו הקטן, חנני מישאל ועזרי' כשרים היו, ונבוכדצר מלך הגון הי' לעשות נס על ידו, אבל אתה אינך הגון, ואנו נתחייבים מיתה משונים אם לא על ידך אז יש כמה הרוגים למקום, יש דובים ואריות זאבים נחשים ונמרים וכו' שיפגעו בנו ויהרגונו, אלא שבסוף עתיד הקב"ה להיפרע ממך את דמינו, מיד גזר עליו המלך להורגו.

אמרה לו אמו למלך, תנו את בני ואחבקהו מעט ואנשקהו, נתנוהו לה והיא נתנה לו חלב לשותות, התחילה להתחנן למלך שמקודם יהורג הוא ואח"כ את בנה, אמר לה המלך איננו שומע לך מפני שכתוב בתורתכם, "ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" אמר לה שוטה שבעולם, כבר קיימת את כל המצוות ולא נשאר לך אלא זו בלבד, נפלה אמו על בנה ואמרה, בני לך אצל אברהם אביכם ואמור לו שכך אמרה אמך "אתה עקדת מזבח אחד, ואני עקדתי שבעה מזבחות, אתה הי' רק נסיון ואני למעשה", ועד שהיתה מנשקתי חבקתו הרגהו על גבה, עלתה לגג ונפלה ומתה, יצתה בת קול ואמרה "אם הבנים שמחה".

[ומן הראוי לציין שע"פ מש"כ בס' יוסיפון נתחרש המעשה של חנה ושבעה בני' בזמן שאנטיוכוס רצה לחזור ליון אחר שעשה פוליפוס למושל, ובימים ההם מצאו חנה ושבעה בני' שומרים תורה ומצוות והביאו לדון לפני פוליפוס, ואנטיוכוס רצה לראות אם יתנהג עמם באכזריות כדבעי' או יחמול עליהם, וכן המעשה מקובל בעולם, אבל כמה מספרי הקדמונים חלקו וסוברים שהי' בתקופת חורבן הבית, וכן משמע בגמרא דכתיב אמר לו הקיסר, שהתואר קיסר מיועד למלכי רומי שהי' אח"כ מלכי יון].

מרידה לקנאת השם

והנה כאשר נודע למתתיהו על מעשיו המחרידים של פוליפוס, על הטבח אשר טבח בצדיקים יושבי ירושלים ועל הזוועות אשר חילל

לעילוי נשמת

האה"ח מרת **אסתר פארקאש** ע"ה
ב"ר מנחם ישראל ז"ל
גלב"ע ה' אדר תשל"ה לפ"ק

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **אליקים יודא גרינוואלד** ז"ל
ב"ר משה יעקב ז"ל
גלב"ע כ"ז טבת

יְעִלָּה וְיִכּוּא אִיְחֻלֵּי לִבֵּינוּ

יִמְלֵא פִּינוּ שְׂבַח וְתִהְיֶילָה, קִדְּם חֲבֵרֵינוּ הַבְּחֹר הִיקָר וְהַנְעִלָה, טוֹב וּמִטִּיב לְכָלל וּלְפָרֵט
וְתִיק וְעוֹשָׁה חֶסֶד בְּלִבּוֹ הַזֶּהוּב, תּוֹרָה וִירָשׁ אֶצְלוֹ שְׁלוֹב, עַל כָּל מַכִּירָיו אַהוּב וְחַבִּיב
אֹצֵר כָּל כְּלֵי חֲמֹדָה לְעִילָא מְכַל תּוֹשְׁבַחְתָּא, מִטִּיב תְּמִיד עִם אַחֵרִים בְּיוֹמֵי וּלְיִלְתָּא
לֹא גּוֹמְרִין עֲלֵינוּ אֵת הַהֲלָל לְתִהְיֶילָה, לְכָל דְּבַר שְׂבַקְדוּשָׁה תְּמִיד מִתְמַסֵּר וְעוֹסֵק

הַבַּה"ח בְּמַר יוֹאֵל טֶאבֶאק נִי"ו

לְרַגֵּל שְׂמִיחָתוֹ בְּכוּאוֹ בְּבִרְיַת הָאִירוֹסִין עִב"ג שְׁתַּחֲוִי לְמוֹז"ט וּבְשַׁעֲטוֹ"מ

בְּזֶרֶן דְּבִשְׁמִיא יֵהָא בְּסַעֲדָךְ וְיִמְלֵא אֵת כָּל מִשְׁאֲלוֹת לְבָךְ בְּטַבּוּן וּקְשׁוּט
זֵאת הַבְּרַכָּה, יְצוּ ה' כִּכָּה, שְׁתִּזְכֶּה לְבָנוֹת בֵּית נֶאֱמָן בִּישְׂרָאֵל לְה' וּלְתוֹרָתוֹ
לְעוֹלָם וָעֶד יִרְדְּפוּךְ טוֹב וְחֶסֶד יִשְׁוֹן וְשִׂמְחָה וְיוֹשְׁפֵעַ לְךָ כָּל מִילֵי דְמִיטָב

כִּי יִדְיִידִךְ וְחִבִּירְךָ, הַשְׁמַחִים בְּשִׂמְחָתְךָ,

יֹודָא טִיכְמָאן, יִצְחָק יֹודָא שְׁטִינְעִמַעֲטִין, דּוֹד יוֹאֵל קִלְיִין

תַּחֲדָהּ בְּשִׂמְחָה אֵת פִּנְיִךְ

מַעֲמֹק לִבֵּינוּ פְּנִימָה, קוֹל מְבַרְכִּים נְרִימָה, בְּבִרְכַּת
מוֹז"ט לִבִּית וְחֵמָה, בְּשִׁפָּה בְּרוּרָה וְעֵנִימָה, קִדְּם יִדְיִיעַ
הִיקָר וְאַהוּב, לְבֹ לֵב הַזֶּהוּב, לְהִיטִיב לְזוּלָתוֹ מִגְּמָתוֹ
וְשִׂאנְפֵתוֹ, כְּשִׁמוֹ הַטוֹב כִּן תְּהִילָתוֹ, ה'ה

כְּמַר יוֹאֵל טֶאבֶאק הִי"ו

לְרַגֵּל שְׂמִיחָתוֹ בְּאִירוֹסִין עִב"ג לְמוֹז"ט וּבְשַׁעֲטוֹ"מ

אַחַת הִיא בְּרַכְתֵּנוּ, וְהַעֲרַב לִפְנֵי ה' עֲתִירְתֵּנוּ, יֵהָד
שְׁהוּוּוֹג יִפָּה יְעִלָּה, וְבִרְיַת יֵהָא מַעֲזִיָּה בְּבֵת אַחַת תּוֹרָה
וְעִדּוּלָה, עֲדִי טַכָּה לְקֹץ הַגְּעֻלָּה, אֲבִי"ר.

כַּעֲתִירַת וּבְרַכַּת יִדְיִידִךְ הַשְׁמַחִים בְּשִׂמְחָתְךָ

מֶשֶׁה אַהֲרֹן דְּאַסְקָאָל, יוֹסֵף מֵאִיר הָאֶלְצַעֲר
(לְאַנְדָּאן)

שְׁלֵמָה אַהֲרֹן ווִיס

כִּי תִקְדַּמְנוּ בְּרִכּוֹת טוֹב

מַעֲמֹק חֵלֶב, נִגְרַד בְּרַכַּת מוֹל טוֹב, וּבְרַכּוֹת לְרוּב, קִדְּם
יִדְיִיעַ וְחִבִּירֵנוּ הַחֲתָן הַחֲשׁוּב וְהַמְּהוּלָּל, אַהוּב וְחַבִּיב
בְּפִי כָל, עַל כָּל מַכִּירָיו אַהוּב וְחַבִּיב, זֶר זֶהָ לֹא סָבִיב,
תּוֹרָה יִרָשׁ וְחִסְדוֹת אֶצְלוֹ שְׁלוֹב,

כְּמַר יוֹאֵל טֶאבֶאק הִי"ו

לְרַגֵּל שְׂמִיחָתוֹ בְּאִירוֹסִין עִב"ג לְמוֹז"ט וּבְשַׁעֲטוֹ"מ

וְאַנְלִין מִיִּלְיָא, יֵהוּן לְרַקִּיעָא, שְׁהוּוּוֹג יְעִלָּה יִפָּה
בְּסִיעֵתָא דְשְׁמִיא, וְיֵהָא קְטִיר לְעֵלְמֵי עֵלְמִיא, וְאַךְ טוֹב
וְחֶסֶד יִרְדְּפוּךְ, כָּל יְמֵי חַיִּיד, אֲבִי"ר.

כַּעֲתִירַת וּבְרַכַּת יִדְיִידִךְ הַשְׁמַחִים בְּשִׂמְחָתְךָ

יוֹאֵל מֵאֶשְׁקָאוּיֵטש, אַהֲרֹן יוֹסֵף הַעֲלָד

דּוֹב בַּעַר יֶאֱקָאֲוִיֵּטש

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ד

ערש"ק פרשת נח תשס"ח לפ"ק

ניחום אבלים אצל כ"ק האדמו"ר רבי מאיר אברהם אביש הורוויץ
מספינקא שליט"א, בעיר וויליאמסבורג יע"א

שישב בעמק הבכה על פטירת אחיו כ"ק האדמו"ר רבי ישכר דוב בעריש מספינקא זצ"ל

ס'איו געווען אינטערעסאנט, ווען אונז זעמיר געגאנגען מיט א קוויטל נאכדעם וואס דער רבי איז ל"ע נישט געווען געזונט, אין די דירה אויף בעדפארד עוו. עס איז דארט געווען ר' עזריאל גליק הי"ו מיט ר' מאיר דייטש הי"ו, און ער האט געהייסן מ'זאל ברענגען א בענקל, האבן זיי געפרעגט צו דער רבי ווייט ווער עס איז דא? האט דער רבי געשאקלט מיטן קאפ אז ער ווייסט און ער האט געלייגט דאס קוויטל. זיי האבן נאכאמאל געפרעגט צי דער רבי ווייסט ווער עס איז דא? האט זיך דער רבי געגעבן א רוף אן מיט א תנועה: "הא... לי...". דער טאטע האט פארשטאנען וואס דער רבי מיינט.

דער טאטע האט דעמאלטס געפרעגט דעם רבי'ן וועגן זיך אריינציעהן דא, ביים ווינקל איז דאך געווען א נישט גוטער שכן (בית תפלתם). דער רבי האט געזאגט אז ס'האט נישט קיין שייכות.

רבינו: דער פראבלעם איז בעיקר אויב זיי בוקן זיך צו ע"ז (ע"י רמ"א יו"ד סי' קמא ס"א ובנ"ב שם).

האדמו"ר מספינקא: ס'איז געווען א אינטערעסאנטע מעשה ביי קידוש לבנה, עס איז געווען א שתי וערב אויף די זייט צו ליע עוו. עס איז אויסגעקומען אז ביי קידוש לבנה האט עס זייער געשטערט ווייל מ'האט געדארפט קוקן אהין ס'איז אים געשטאנען פאר די אויגן. איינמאל זומער האט ער זיך אויסגעקערט פאר די מאמע הרבנית תחי' אז ס'שטערט אים זייער, מ'זאלט עס ווען געדארפט אראפנעמען, יענעם זומער איז דער שתי וערב אראפגעפאלן דורך א בלייז, און מ'האט דאס מער נישט געקענט צוריק לייגן... מ'האט אויסגעגעבן געלט, מ'האט געברענגט בעלי מלאכה, אבער מ'האט דאס

רבינו שליט"א שאל את הנוכחים על מקום דירתו של אביו כ"ק אדמו"ר רבי שמואל צבי מספינקא זצ"ל ולהבחיל"ה הרבנית הצדיקת תלית"א בקומה העליונה באותה דירה האדמו"ר מספינקא שליט"א: עס איז געווען אמאל ווען א איד איז געקומען צום טאטן, ער האט געוואלט איבערבויען דעם טאטנ'ס ספרים צימער, דאס אהערשטעלן אויף א שיינעם אופן. איך בין אריינגעגאנגען פרעגן דעם טאטן, האט ער געפרעגט "וואס וויל ער?", כ'האב זיך נישט געטרויעט צו זאגן אז ער וויל מאכן שייך, האב איך געזאגט אז ער וויל מאכן שיינע ספרים שענק, שיינע פירעהנג. האט ער מיר געזאגט "וואס באדערט דעם איד, טאמער איך וועל לערנען א שורה גמרא מער? ווייל אז עס וועט זיין נייע שאפעס, וועט ער דאך מאכן מירן, אז כ'זועל דארפן עפענען און פארמאכן די מירן איז דאך א שאד די צייט... ווען איך האב זיך אריינגעצויגן אויבן אויפן שטאק האב איך געוואלט מאכן האלצערנע שאפעס, האט ער נישט מסכים געווען, ער האט געהייסן מאכן אן מירן און פון פארמייקא'.

רבינו שליט"א: וויפיל יארן האט דער טאטע געוואוינט אין די דירה...

האדמו"ר מספינקא: פון תשכ"א. ביז דעמאלטס האט ער געוואוינט אין איסט סייד, און נאכדעם האט ער זיך אהערגעצויגן.

ווען ער איז אהערגעקומען דאס ערשטע מאל איז ער געגאנגען צום רבי'ן בעל דברי יואל זי"ע, האט ער אים געפרעגט "וואו איז די דירה?", האט ער געזאגט "לי ביי קיעפ סט." האט דער רבי געזאגט דעם סימן "ועשו לי מקדש"...